

รายการ ร้อยเรื่องเมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา & คณะอนุกรรมการฝ่ายข้อมูล

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2244 1318 - 21

เรื่อง สมเด็จพระสังฆราชไทย
เรียบเรียง นางสาววิมลลักษณ์ ศานติธรรม วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
ออกอากาศ วันเสาร์ที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2559

“สังฆราช” แปลว่า ราชาของสงฆ์ ราชาของหมู่คณะ หมายถึง พระมหาเถระผู้เป็นใหญ่สูงสุดในสังฆมณฑล มักเรียกกันสั้น ๆ ว่า “สมเด็จพระสังฆราช” ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ตามที่มีหลักฐานปรากฏบนศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ว่า “สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก” เป็นตำแหน่งสมณศักดิ์สูงสุดฝ่ายพุทธจักรของคณะสงฆ์ไทย ทรงเป็นประธานการปกครองคณะสงฆ์ ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชนั้นนำแบบอย่างมาจากลัทธิลังกาวงศ์

กฎหมายกำหนดให้ สังฆราช ในสังฆมณฑลไทยมีได้เพียงพระองค์เดียว ทั้งนี้เพื่อป้องกันความแตกแยกสามัคคีที่อาจเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ สังฆราชจึงอยู่ในฐานะ “พระสังฆบิดร” ส่วนการสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จึงเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คุณสมบัติของผู้ควรได้รับการสถาปนา ประกอบด้วย 1) ต้องเป็นสมเด็จพระราชาคณะ 2) มีพรรษาสูงสุดหรืออาวุโสสูงสุด 3) มีศีลสมาจารวัตรเพียบพร้อม ไม่ต่างพร้อย เป็นที่เคารพสักการะของคณะสงฆ์และประชาชน 4) ได้บำเพ็ญศาสนกิจเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาและราชอาณาจักรเป็นอย่างมาก ทั้งยังสามารถปฏิบัติภารกิจต่อไปได้

เดิมเมื่อยังไม่มีกฎหมายคณะสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราชมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย ระเบียบแบบแผนในฐานะเป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่สุดของคณะสงฆ์เท่านั้น อำนาจบัญชาการอื่นเป็นด้วยบทกฎหมายยังอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก และอยู่ที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ผู้บริหารกิจการพระศาสนาต่างพระเนตรพระกรรณ ซึ่งออกเป็นพระบรมราชโองการ หรือประกาศให้คณะสงฆ์ถือปฏิบัติหรือวางระเบียบในการปกครอง ต่อมาสมเด็จพระสังฆราชมีอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์มากขึ้น และเด่นชัดจนเป็นอำนาจสูงสุดเด็ดขาด ไม่ขึ้นกับองค์พระมหากษัตริย์ หรือฝ่ายบ้านเมือง แต่ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย

สังฆมณฑลไทยมีพระมหาเถระผู้ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เริ่มจากสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จนกระทั่งถึงปัจจุบัน รวมทั้งหมด 19 พระองค์

1. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร พ.ศ. 2325-2337 ดำรงสมณศักดิ์ 12 ปี สมัยรัชกาลที่ 1
2. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศุข) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2337-2359 ดำรงสมณศักดิ์ 23 ปี สมัยรัชกาลที่ 1
3. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2359-2362 ดำรงสมณศักดิ์ 3 ปีเศษ พระชนมายุ 70 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 2
4. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2363-2365 ดำรงสมณศักดิ์ 1 ปีเศษ พระชนมายุ 89 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 2
5. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ต่อน) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2365-2385 ดำรงสมณศักดิ์ 19 ปีเศษ พระชนมายุ 81 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 2-3
6. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (นาค) วัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร (วัดเลียบ) พ.ศ. 2386-2392 ดำรงสมณศักดิ์ 5 ปีเศษ พระชนมายุ 86 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 3
7. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าवासูกฤษี สุวณฺณรังสี) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) พ.ศ. 2394-2396 ดำรงสมณศักดิ์ 1 ปีเศษ พระชนมายุ 64 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 4

8. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ (พระองค์เจ้าฤกษ์ ปัญญาอัคโค) วัดบวรนิเวศวิหาร (วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร) พ.ศ. 2434-2435 ดำรงสมณศักดิ์ 11 เดือนเศษ พระชนมายุ 83 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 5

9. สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสสเทโว) วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร พ.ศ. 2436-2442 ดำรงสมณศักดิ์ 6 ปีเศษ พระชนมายุ 87 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 5

10. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ มนุสสนาโค) วัดบวรนิเวศวิหาร (วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร) พ.ศ. 2453-2464 ดำรงสมณศักดิ์ 10 ปีเศษ พระชนมายุ 61 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 6

11. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลริวัตน์ (หม่อมเจ้าภุชงค์ ชมพูนุท สิริวิฑฒโน) วัดราชบพิธสถิต มหาสีมาราม ราชวรวิหาร พ.ศ. 2464-2480 ดำรงสมณศักดิ์ 16 ปีเศษ พระชนมายุ 78 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 6-7

12. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสสเทโว) วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2481-2487 ดำรงสมณศักดิ์ 6 ปีเศษ พระชนมายุ 89 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 8

13. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นพวงศ์ สุจิตโต) วัดบวรนิเวศวิหาร (วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร) พ.ศ. 2488-2501 ดำรงสมณศักดิ์ 13 ปีเศษ พระชนมายุ 86 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 8-9

14. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตติโสภโณ) วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร พ.ศ. 2503-2505 ดำรงสมณศักดิ์ 2 ปีเศษ พระชนมายุ 74 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 9

15. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย) วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2506-2508 ดำรงสมณศักดิ์ 2 ปีเศษ พระชนมายุ 91 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 9

16. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร พ.ศ. 2508-2514 ดำรงสมณศักดิ์ 6 ปีเศษ พระชนมายุ 75 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 9

17. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณณสิริ) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2515-2516 ดำรงสมณศักดิ์ 1 ปีเศษ พระชนมายุ 78 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 9

18. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) วัดราชบพิธสถิต มหาสีมาราม ราชวรวิหาร พ.ศ. 2517-2531 ดำรงสมณศักดิ์ 14 ปีเศษ พระชนมายุ 91 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 9

19. สมเด็จพระอริยวงศาตตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวัฑฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร (วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร) พ.ศ. 2532-2556 ดำรงสมณศักดิ์ 24 ปีเศษ พระชนมายุ 100 พรรษา สมัยรัชกาลที่ 9

ซึ่งหลังจากการสิ้นพระชนม์ของ “สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก” สิ่งทีพุทธศาสนิกชนคนไทยตลอดรวมถึงคณะสงฆ์เฝ้าจับตามองและให้ความสนใจมากที่สุด เห็นจะหนีไม่พ้น เรื่องที่ว่า “เจ้าประคุณสมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ” รูปใดจะได้รับการสถาปนาให้เป็น “สกลมหาสังฆปริณายก” หรือสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 20 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

*****

บรรณานุกรม

ความเป็นมา “พระสังฆราช” ประเทศไทยและลำดับอาวุโสพระเถระ. (26 ตุลาคม 2556).

สืบค้น 19 สิงหาคม 2559 จาก http://matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1382763897

ปลื้ม โชติขจรยุทธ. (2520). ประวัติตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชไทย. สืบค้น 2 สิงหาคม 2559 จาก

<http://www.dharma-gateway.com/monk/monk-05.htm>.

เปิดระเบียบแต่งตั้ง “สมเด็จพระสังฆราช” องค์ใหม่. (29 ตุลาคม 2556). สืบค้น 5 สิงหาคม 2559 จาก

<http://thairath.co.th/content/379041>

ว่าที่ “สมเด็จพระสังฆราช” องค์ที่ 20 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. ผู้จัดการรายวัน. (2 พฤศจิกายน 2556).

สืบค้น 5 สิงหาคม 2559 จาก <http://manager.co.th/Daily/Viewnews.aspx?NewsID=9560000136613>